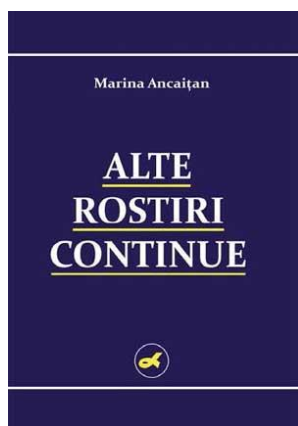

Marina Ancaițan, *Alte rostiri continue*, Editura Libertatea, Panciova, Serbia, 2017, 155 p.

Virginia POPOVIĆ¹,

Universitatea din Novi Sad, Facultatea de Filosofie,
popovic.virdjinija@ff.uns.ac.rs

Dacă dorim ca o carte să ajungă în mâinile cititorilor, ei trebuie neapărat să fie convingși că merită să o citească. De aceea de multe ori cititorul mai întâi apelează la texte critice și apoi la textele de beletristică. De la bunul început criticul literar neapărat trebuie să înțeleagă că sistemul de referință al cititorului nu corespunde de fiecare dată cu orizontul creatorului. De aceea, în primul rând, el se adaptează și se atașează spiritual de spațiul de unde și de la cine provine cartea despre care vrea să scrie. De data aceasta este vorba de o comunitate care se străduiește să supraviețuiască și să-și păstreze identitatea națională și confesională, tradiția istorică, creația și limba și unde s-a dezvoltat o literatură a cărei autori, prin modul lor de a fi și de a înțelege lumea, sunt creatori de sensuri existențiale proprii și unice pe care le-au fixat în scris.

Cărțile de critică literară semnate de Marina Ancaițan, *Rostirea continuă. Pagini de literatură română din Voivodina*, publicată la Editura Libertatea în 2012 și cea de-a doua pe care o avem în fața noastră și care poartă titlul *Alte rostiri continue*, publicată cu prilejul aniversării jubileului de 70 de ani de beletristică românească la C.P.E. „Libertatea” din Panciova. Marina Ancaițan, cunoscut critic literar prin textele prezente în fiecare număr al săptămânalului „Libertatea”, prin care cititorul pe lângă faptul că este la curent cu apariția unor cărți noi la Editura Libertatea și nu numai, face cunoștință cu literatura română din Voivodina. Chiar dacă în volumul întâi, publicat în 2012, Marina Ancaițan afirmă că intenția ei nu era să facă critică literară, ci doar să atragă cititorii interesați de literatura din Voivodina, în volumul pe care îl avem în fața noastră, autoarea a mers un pas mai departe, a încercat să-și adapteze discursul, să-l simplifice și să găsească elemente de interes pentru cititorii noștri din Voivodina. Autoarea și-a dat seama că nu teoriile literare atrag oamenii să citească, pentru că aceștia nu citesc pentru a descoperi o anumită tehnică rafinată, ci ei vor să descopere elemente atractive, motive pentru a citi o carte și nu argumente în favoarea capacității intelectuale a criticului. Criticul literar reprezintă literatura în general, de aceea criticul literar trebuie să caute elementele care merită promovate din cadrul acesteia. În Voivodina nu există foarte mulți critici literari care vorbesc despre cărți și opere, oameni și generații, ceea ce a lăsat literatura de partea de dincolo a graniței de vest a României să fie îndeajuns cercetată.

În secolul trecut despre cărțile românești din Voivodina s-a scris în paginile săptămânalului „Libertatea” sau „Lumina”, în reviste de cultură sârbești și între copertele cărților apărute la editurile din Voivodina. Totuși, s-a simțit nevoia de o cercetare mai adâncă a textului literar. Nu de a face o istorie a literaturii ci o adevărată critică pe seama unor opere de referință a scriitorilor din Voivodina. Despre acest lucru, criticul literar, Marina Ancaițan, este deplin conștientă asumându-și sarcina nu deloc ușoară să pună cartea românească din Voivodina în circuit, apelând la unele metode noi de cercetare critică a textului literar, care se pot asuma consultând un vast material didactic. Și dacă critica literară este considerată „artă de a admira, nu plăcerea de a țopăi de bucurie pe cadavrul unei opere literare” (Alex Ștefănescu despre ideea de critică literară a lui Alexandru

¹ Recenzia este realizată în cadrul proiectului *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*, nr. proiect 178002, finanțat de Ministerul Educației și Științei al Republicii Serbia.

Paleologu), atunci admirația Marinei Ancaițan față de literatura română din Voivodina este demnă de laudă.

Marina Ancaițan a împărțit volumul său de critică literară în trei capitole: *Poezie, Proză și Studii și monografii* în care a consemnat apariția tuturor cărților publicate la Editura Libertatea din Panciova, începând cu anul 2012 și până la ultima apariție editorială la această prestigioasă editură.

În prima parte a volumului dedicat poeziei, Marina Ancaițan prezintă cartea Elenei Cojocar, *Bolborosiri*, în care surprinde în versuri pline de adâncă tristețe, durerea și solitudinea, iubirea împlinită și neîmplinită, care uneori respiră cu pulsații cardiale iar alteori se înăbușă în lacrimi de dor și nostalgie. „Pulsațiile adolescente” în versurile elevilor cenaclului literar „Tinerele Condeie” sunt construite în jurul unei școli de poezie unde nu poezia este ceea ce decoperă posterității un adevărat patrimoniu creativ ci o gamă largă de sentimente care se pot descoperi în versurile adolescenților ieșiți din băncile școlare. Un al treilea volum despre care scrie Marina Ancaițan este Čarna Popovici, o poetă care scrie în limba sârbă și „care [în versurile sale] a înlocuit hârtia cu spațiul virtual, unde își transpune, în mod ironic, la rece, observații instantanee despre lume” (Marina Ancaițan) și de unde radiază sentimente de adâncă dragoste într-o lume postmodernă, unde mijloacele noi de informație, aduc tehnica în centrul atenției omului tânăr care caută în colaj de imagini să-și destăinuie propriile tribulații sufletești. Poetul Ioan Baba și volumul *Adevăruri bandajate* este prezentat printr-un ochi critic, în contextul întregii sale opere poetice. Marina Ancaițan descoperă în versurile lui Baba motivele poetice aferente întregii literaturi: obsesia timpului, lipsa de perspective, abisul gândurilor și sentimentelor, trăirile zbuciumate prin care se împletesc cuvintele în versuri profunde și meditative, dând viață unei poezii dinamice și inedite în acest spațiu. Despre realitatea omului modern în poezia lui Nicu Ciobanu, Marina Ancaițan consideră că principalele caracteristici ale operei poetului nostru, precum sunt „rădăcinile filosofice, ideea apocaliptică, imposibilitatea de comunicare și alienarea” îl pun să caute o evadare din viața în care zbuciumul ei este doar un mod de a trăi. În poezia lui Nicu Ciobanu, viziunea fiziologică a omului este văzută paralel cu problemele existențiale, individuale și sociale ale lui. Mai departe, Marina Ancaițan descoperă în versurile poetului Pavel Gătăianțu autenticitatea expresiei poetice inerentă poeziei postmoderne voivodinene. Ultima carte a poetului nostru trecut recent în neființă aduce același stil prin care este cunoscut în țară și străinătate. Discontinuitatea discursului narativ, demitizarea și alte tehnici de creație postmoderne foarte bine cunoscute de Gătăianțu, devin cartea de vizită a poeziei lui iar reacția poetului e împotriva oricărui canon literar omniprezent în literatura română. Poezia lui devine proză, proza devine poezie, versul devine imagine, iar imaginile șochează prin inedit și autenticitate. Observațiile Marinei Ancaițan pe marginea poeziei denotă registrul lexical de neconfundat în literatura română din Voivodina, prin care, în epoca globalizării, poezia lui Gătăianțu depășește cadrul minoritar voivodinean și intră în circuitul universal, identitatea națională rămânând realități ale lumii contemporane prezente în structura versului lui Gătăianțu.

Despre cărțile pentru copii și despre copii ale Anei Niculina Ursulescu, criticul nostru literar, Marina Ancaițan, face o analiză a celor două cărți *Alfabetul prieteniei* și *Soarele din ochii lor*, prin care copilul este privit în legătură cu formarea deprinderii lui de a citi de la o vârstă fragedă. Literatura evocatoare, duioasă, fără grijile și zbaterile de mai târziu, devine sub pana Anei Niculina Ursulescu un tărâm al bucuriei, iar în ochiul criticului nostru o analiză covârșitoare a tehnicii versificației, psihologiei copilului, a subiectelor abordate, a stilului folosit de autoare.

Despre euforia senzualității și violența amenințătoare a pasiunii care a inundat poezia de iubire și impresionantă muzicalitate, Marina Ancaițan vorbește în textul dedicate poeziei Feliciei Marinei Munteanu. Cu toate că poeta a fost considerată un adevărat „tălmăcitor treaz al revelației eterne a vieții” (Petru Cârdu), versurile ei întotdeauna pot trezi un nou cod de tălmăcire, un nou model de a face poezie feminină: „renăscut, sufletul tânjește către dezlănțuire, către o nouă forță dătătoare de viață. La Felicia Marina Munteanu, aceasta este dragostea – pasională și eliberatoare” (Marina Ancaițan). Volumul *Dacica, Dacica, pretutindeni în sufletul meu* este o dezlănțuire a unei personalități sensibile și delicate care caută să dea viață trăirilor sufletești prin imagini vizuale memorabile. Chiar dacă Marina Ancaițan consideră temele predilecte poeziei Feliciei Marina

Munteanu de neconfundat în literatura română din Voivodina, versurile ei rămân în bună parte necercetate de criticii literari de la noi.

Știm că Slavco Almăjan scrie poezie apelând la un limbaj matriceal și la utilizarea unor coduri poetice noi și cuvinte de un uluitor rafinament poetic, încât suntem siguri că prin volumul său *Ningea odată în Banat*, va scoate la iveală un joc al materiei, al apei transfigurată în altă stare de agregare. Văzută prin prisma unui copil „feeria ninsorii dispare, iar zăpada devine nimic mai mult decât un fenomen meteorologic obișnuit” (Marina Ancaițan). În opinia criticului nostru, prin miracolul vieții fulgului de zăpadă, putem să trăim în poezia lui Slavco Almăjan un unic moment, din care ia naștere „senzația poetică”, „iluzia”, „visul”, „sensul vieții”, „libertatea”, „amintirile”, „Misterul. Fascinația. Prestigiul frumuseții. Inspirația poetică. Formele ineputabile ale jocului.” (Marina Ancaițan). Timpul mitic al anotimpurilor uitate precum și onirismul liricii lui Slavco între vis, insomnie și somn, ne conduc spre atmosferele creionate ale fantasticelor tablouri suprarealiste. Admirația retrospectivă a ninsorii de odinioară de pe plaiurile bănățene sunt surprinse de Marina Ancaițan în contextul sentimentelor melancolice și nostalgice asupra celor mai frumoase momente din viața omului.

În partea a doua și a treia a volumul de critică literară Marina Ancaițan se axează pe scrierile în proză (beletristică și cărțile de eseuri sau monografii). Romanele lui George M. Frișcan, *De ce s-a dus Helen la mănăstire?* și Alexandra Goica, *Jurnalul soldatului rănit*, și dacă nu aparțin aceleiași specii de roman și autorii aparținând diferitelor generații de vârstă, au unele teme comune abordate în firul epic al lor: războiul, considerat punct de plecare pentru patimile eroilor, greutatea cuplului îndrăgostit, obstacolele puse în cale de propria lor soartă. Pe parcurs războiul devine o luptă cu sentimentele, „un pretext pentru războiul lăuntric al personajului principal” (Marina Ancaițan).

Romanul lui Slavco Almăjan, *Picnic de ziua unui înger*, unic în literatura română din Voivodina în care experimental literar cu aspirație spre postmodernism, va capta cititorul prin problemele legate de frământările dilematice ale secolului pe care-l trăim și poziția noastră de ființe deconcertante ale acestor timpuri noi. Marina Ancaițan vorbește despre galeria de personaje bizare care „nu sunt decât niște figuri cu ajutorul cărora autorul creează un discurs obiectiv”. Destinul personajelor lui Slavco nu este dezvelit, autorul trecând foarte repede de la onirism la fantastic, dar niciodată uitând subconștientul, care se situează între cele două sfere ale creierului, respectiv între conștient și inconștient. Marina Ancaițan distinge trei mari teme prezente în opera lui Slavco Almăjan: trecerea timpului, criza de comunicare și societatea secolului XXI. Sensurile criptice ale vieții și ale creației, paradoxul contemporaneității, codurile metaforice și cuvintele-simbol sunt doar materialul de construcție al romanului lui Slavco. Substratul metafizic și limbajul semnelor pune la încercare lectura romanului, transformându-l

într-un manual de cuvinte noi, neînțelese fără să se facă apel la o carte de critică literară, pe care de data aceasta ne-o oferă Marina Ancaițan.

Volumul de față conține aprecieri pe marginea romanelor feminine moderne: Mihaela Frățilă, *Amintiri din copilărie*; Eugenia Bălțeanu, *Scrisori din Pasadena și Drumul împărătesc*; Mărioara Stojanović, *Veronica, Vorbește-mi despre mama și Fereastra de sub nori*; Mariana Stratulat, *Fiorela*. În romanele analizate romancierile pătrund în cele mai adânci meditații asupra curgerii inevitabile a timpului, unde iubirile și neliniștile metafizice descoperă o lume plină de lumină, în care unica izbăvire din capcanele singurătății este armonia vieții familiale sau conjugale. Marina Ancaițan urmărește cu mare atenție firul narativ, destinele eroilor, lăudând subiecte senzaționale și abilitatea romancierelor de a crea o traiectorie a evenimentelor cu un *The End* pus la încercare. Autoarele, buni „observatori ai realității și mentalității unei comunități apropiate nouă [...], creează personaje memorabile” (Marina Ancaițan) și încheagă niște povești a căror lectură te captează prin rafinament și emoție.

Marina Ancaițan în ultimul capitol al cărții atrage atenția asupra unor volume de eseuri și monografii, care prin suportul lor științific pot fi luate drept aparat științific pentru cercetările viitoare din lingvistică contrastivă, arte, istoriografie, critică și istorie literară, antropologie culturală, etnologie, educație, etc. Marina Ancaițan rămâne fidelă lecturii atente și aduce pentru

fiecare carte o analiză obiectivă și serioasă, descoperind în patrimonial cultural, literar, artistic voivodinean o tradiție de a scrie o critică, eseu sau studii monografice de o adevărată valoare identitară.

În volumul *Alte rostiri continue* sunt analizate următoarele cărți: Virginia Popović, *Opinii și reflecții. Lirica românească din Voivodina și Opinii și reflecții II. Studii asupra prozei românești din Voivodina*; Florian Copcea, *Scriitori români din Serbia*; Vasa Barbu, Nicu Ciobanu, *65 de ani de beletristică*; Ileana Ocolișan Baba, *Lexiconul soliștilor vocali și instrumentiști ai Postului de Radio Novi Sad*; Iosa Lotrean, *Istoria medicinei în Banat*; Eufrozina Greoneanț, *Tradiție și memorie familială*; Adrian Negru, *Două secole de pictură în Banat (1718 - 1918)*; Doina Ardelean, *Dicționar sârb-român de termeni matematici*; Ilie Baba, *Gutui și busuioc pe altarul memoriei. Pagini de neuitare și admirație*; Ivana Janjić, *Nicoale Constantin Bațaria. Câteva povești de aur în cinci limbi*; Gheorghe Novac, *Pastorale seculare - culegere de pastorale și învățături arhipăstorești scrise de episcopii Eparhiei Vârșetului și Învățămintul în Banat în secolul al XIX-lea. Culegere de documente*; Romașta Iovanovici, *Structura lexicală a graiurilor oltenești din Banatul de Sud*; Rodica Ursulescu-Miličić, *Contacte lingvistice româno-sârbe*, Panciova, Editura Libertatea, 2016; Ioan Baba, *Lumina. Contribuții monografic-bibliologice*.

Dacă literatura română din Voivodina și pe mai departe promovează tendința spre autenticitate, reușind să se bucure de propria identitate, critica literară de pe aceste meleaguri face un salt important, deoarece apar noi nume iar relectura textelor românești din Voivodina, fixează noi trepte în ascensiunea fenomenului literar românesc. Marina Ancaițan nu este doar un critic literar ci și un cititor profesionist. Știm cu precizie că între un scriitor și un critic literar nu este o foarte mare deosebire. Deosebit este doar ceea ce privește obiectul scrisului lor și limbajul. Scriitorul scrie despre realitate, iar criticul despre realitatea literaturii noastre. În momentul de față criticul din Voivodina, pe lângă faptul că trebuie să se ocupe de citirea și evaluarea textului, el are menirea de a relansa interesului pentru literatură. Cartea de față a Marinei Ancaițan se poate pune cu siguranță printre cărțile de referință în istoria criticii literare din Voivodina, după a cărei lectură atentă se trezește dorința de a răsfoi cărțile analizate. A face critică literară nu e o muncă ușoară și asemeni oricărei altei creații, ea este expresia unui talent, o formă de expresie personală.